

Tekenen in de tijd 234

14-20 januari 2024

Erik Borgman staat stil bij 100 dagen oorlog in Gaza. Niet voor het eerst vraagt hij zich af hoe wij ons daartegenover moeten opstellen. Wij zouden, zegt hij met paus Franciscus, ons moeten inzetten voor opvoeding tot vrede. Van anderen, maar zeker ook van onszelf.

Zondag 14 januari de honderdste dag van de oorlog tussen Israël en Hamas. Ook voor het Vaticaan is het blijkbaar op eieren lopen als het gaat om de verslaggeving van deze oorlog, die op zaterdag 7 oktober begon met het willekeurig vermoorden en ontvoeren van Israëlische burgers door strijders van Hamas. Andrea Torielli, het hoofd van de Vaticaanse dicasterie voor de communicatie, publiceerde een statement waarin hij uitlegt dat het Vaticaan niet neutraal is in deze oorlog. Blijkbaar is dat een geregeld verwijt van beide zijden. Maar, zegt Torielli, van neutraliteit is geen sprake:

Wij staan aan de kant van de vele Palestijnen die onder het puin van Gaza zijn gestorven, onder wie 10.000 kinderen. Wij staan aan de kant van de onschuldigen die op 7 oktober in de kibboetsim zijn gedood en de Israëlische gijzelaars. Wij staan, met volle overtuiging, aan één kant: die van de slachtoffers en degenen die lijden.

Daarom wil het Vaticaan nadrukkelijk aan de kant van de vrede staan. Op 14 januari stelde paus Franciscus in zijn wekelijkse toespraak bij het Angelusgebed dat vandaag de dag oorlog op zichzelf 'een misdaad tegen de menselijkheid' is. Al langer waarschuwt de paus tegen de onderschatting van de oorlogslogica. Soms kan, mag en moet misschien zelfs geweld met tegengeweld beantwoord worden, maar geweld leidt nooit tot een oplossing van een conflict. 'Volkeren hebben vrede nodig! De wereld heeft vrede nodig!', zei de paus zondag. Oorlog zaait dood en verderf en alleen vrede maakt leven en bloei mogelijk. Er is daarom nood aan een opvoeding tot vrede, zo stelde hij. Blijkbaar zijn wij als mensheid nog onvoldoende toegerust en opgeleid om oorlogen te stoppen. 'Laten we altijd bidden om deze genade: opvoeding tot vrede'. Paus Franciscus zette hiermee kracht bij aan woorden van de franciscaan Ibrahim Faltas, vicaris van de custodie van het Heilig Land – dit wil zeggen dat hij leiding geeft aan het beheer van de heilige plaatsen in Betlehem en Jeruzalem, een taak die vanouds aan de franciscanen is toevertrouwd. Ook hij pleitte voor vredesopvoeding en -onderwijs.

Vrede is immers niet simpelweg de afwezigheid van oorlog. Vrede is een positieve toestand waarin mensen elkaar de ruimte geven en actief gunnen om te bloeien. Met het oog hierop moet verdraagzaamheid worden geleerd, contact worden bevorderd tussen vertegenwoordigers van strijdende partijen met het oog op begrip. Niet per se begrip voor elkaars standpunten, maar begrip voor elkaars situatie. Zeker in de strijd tussen Israëli en Palestijnen is dit van groot belang. Het werken aan deze vrede kan alleen aan de grond gebeuren, maar het helpt volgens mij niet dat ook hier bij ons steeds meer simplistische standpunten tegenover elkaar komen te staan. Israël is niet het zoveelste Westerse koloniale project waar Palestijnen de slachtoffers van zijn en de Palestijnen waren niet het afwezige volk in een land dat met de staat Israël eindelijk tot bloei werd gebracht. Er zijn racistische partijen in Israël die de Arabieren willen verdrijven en desnoods willen uitroeien, en terroristische organisaties als Hamas willen Israël vernietigen. Aan beide kanten wordt in de huidige oorlog geen verschil gemaakt tussen burgers en militairen, met alle verschrikkelijke gevolgen van dien. Maar er zijn ook groepen in Israël en in Palestina die het lijden van het andere volk zien en willen respecteren. Het minste wat wij, die niet direct deel zijn van het conflict, kunnen doen is hetzelfde proberen en ons erin trainen.

Een manier om dat te doen wordt gesuggereerd in een artikel voor *L'Osservatore Romano* van Rachel Goldberg Polin. Rachel Goldberg Polin is de moeder van Hersh, die op 7 oktober door Hamas werd ontvoerd en de woordvoerder van de families van Israëlische gijzelaars. Zij weet zich verbonden met de Palestijnse moeders van wie de kinderen gevangen zijn genomen door het Israëlische leger of van wie de kinderen zijn gedood. Sinds Hersh ontvoerd is, draagt zijn moeder een stukje plakband boven haar hart met daarop het aantal dagen dat hij weg is. Met een zwarte stift schrijft ze elke ochtend opnieuw het getal op. Onlangs is zij begonnen de wereld te vragen om net als zij een stukje tape op de hoogte van het hart te plakken, als een symbool van solidariteit en verbondenheid in onze gebroken wereld:

In onze wereld die nu zoveel lijden kent, op zoveel plaatsen en op zoveel manieren, is dit een eenvoudige manier voor ons allemaal om ons te verenigen en te zeggen: het is genoeg. Genoeg lijden van mensen aan beide kanten van de conflicten. Genoeg tranen. Genoeg bloedvergieten. Genoeg pijn. Genoeg.

De eerste stap naar compassie is verbondenheid, schrijft Rachel Goldberg Polin. De eerste stap naar verbondenheid is solidariteit en de eerste stap naar solidariteit kan een symbool zijn.

De Nederlandse vredesorganisatie Pax heeft op haar website een bericht staan over het opbouwwerk dat zij in Palestina doet, samen met het Palestijns Centrum voor Vrede en Democratie (*Palestinian Center for Peace and Democracy*). Door jonge mensen de kans te bieden een bijdrage te leveren aan de opbouw van de gemeenschap wordt gewerkt aan hun empowerment en aan de inclusiviteit van de samenleving. Dat zijn zeker aspecten van positieve vrede. Maar het uitgangspunt lijkt echter te zijn dat er in Israël-Palestina voldoende vrede is om verder op te bouwen. De vraag is of dat na 7 oktober nog wel valt vol te houden. De vraag is sowieso of wij gezien de staat van de wereld vandaag de dag niet overal allereerst het verlangen naar vrede zouden moeten aanwakkeren, of zelfs helpen geboren te laten worden. Ook en misschien wel op de eerst plaats bij onszelf. Daarna kan de ervaring dat vredevolle samenlevingsopbouw mogelijk is, dit verlangen zeker versterken.

Ik ben in dit verband onder de indruk van het programma van de Vlaamse afdeling van Pax Christi dat als naam heeft: *Doorbreek de oorlogsmuur! Maak werk van vrede*. Dit is de grondgedachte van het programma:

Sinds de start van de oorlog in Oekraïne klinkt overal de oorlogstaal, ook bij onze leiders. Overal schieten defensiebudgetten de lucht in. Toch zijn er ook overal gewone mensen die vrede kiezen. Mensen die blijven geloven dat de enige weg naar vrede die is van dialoog en diplomatie. Ze verzetten zich tegen de oorlogslogica omdat ze beseffen dat er in oorlog enkel maar slachtoffers en verliezers zijn.

Deze mensen een podium geven en daardoor ook de neiging tot geweld in onszelf temmen, de aandrang remmen om zo snel mogelijk partij te kiezen en zo opnieuw vrienden en vijanden aan te wijzen in plaats van te werken aan solidariteit met alle slachtoffers: het lijkt mij urgenter dan ooit.

Dat stuk plakband op mijn kleren op de hoogte van mijn hart, dat voelt voor mij toch nog iets teveel als toe-eigening van wat mij niet toekomt. Zelfs al nodigt Rachel Goldberg Polin er nadrukkelijk toe uit. Maar ik neem mij voor om voorlopig maar eens elke dag dat de oorlog in Gaza nog voortduurt, de mannen, vrouwen en kinderen bij honderden per dag sterven en de gijzelaars gevangen blijven, het aantal dagen dat de oorlog duurt naast de datum in mijn agenda te zetten. Om de oorlog niet te vergeten en om te blijven bedenken dat het op talloze manieren ook mijn en onze oorlog is. En daarbij voor mijzelf te zingen:

<i>Solo le pido a Dios Que la guerra no me sea indiferente. Es un monstruo grande y pisa fuerte Toda la pobre inocencia de la gente</i>	Dit ene slechts bid ik tot God Dat oorlog mij niet onverschillig laat. Het is een groot monster, het vertrap Alle arme onschuld van de mensen.
---	---

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus in Utrecht

Het statement van Andrea Tornielli over de positie van het Vaticaan is in het Engels te vinden op

De Angelus-toespraak van de paus van 14 januari is in het Engels te vinden op
<https://www.vatican.va/content/francesco/en/angelus/2024/documents/20240114-angelus.html>.

De oproep van Rachel Goldberg Polin is in het Engels te lezen op
<https://www.vaticannews.va/en/world/news/2024-01/rachel-goldberg-polin-hersch-war-gaza-100-days.html>.

Een beschrijving van het project van Pax met het Palestijns Centrum voor Vrede en Democratie van hier te lezen: <https://paxvoorvrede.nl/nieuws/positieve-verandering-in-de-westelijke-jordanoever-bruggen-slaan-voor-democratie-en-jongerenparticipatie/>.

Een beschrijving van het programma *Doorbreek de oorlogsmuur! Maak werk van vrede* van het Vlaamse Pax Christi is hier te vinden: <https://paxchristi.be/brekdemuur>.

De geciteerde liedtekst een couplet uit *Solo le pido a Dios* van de Argentijnse singer-songwriter León Gieco en werd beroemd in de uitvoering van de eveneens Argentijnse zangeres Mercedes Sosa. Het lied is onder meer hier te vinden: https://www.youtube.com/watch?v=Gvyl_zdji2k.